

*У Вінниці з'явилася
кіностудія.
І перший телефільм.*

У молоду дівчину Дусю Підгорець закохується німецький офіцер. Заради того, щоб врятувати дівчат, яких везуть до Німеччини, Дуся, жертвуючи собою, дає згоду стати дружиною Людвіга. Скінчилася війна і на дівчину чекають нові випробування. Її як дружину німецького коменданта арештовують і відправляють до в'язниці. Довести відсутність власної провини вона не може - свідків не залишилося, але вийти на волю їй допомагає молодий слідчий Кім, який закохується в неї.

Минають роки, а Євдокію Підгорець так і не простили за її "гріх", який вона спокутувала все життя (Кім став її чоловіком, та не зміг забути минуле своєї дружини). Війна поклала на її життя непроминальний слід.

Таким є стислий сюжет телевізійного фільму "Покута", поставленого за романом Леоніда Пастушенка у Вінниці режисером Валерієм Шалигою та оператором Сергієм Полуляхом. До речі, це не перша робота актора Вінницького театру імені М.Садовського Валерія Шалиги - 1993 року він екранізував "Три плачі над Степаном" Григора Тютюнника в об'єднанні "Дебют" Київської кіностудії імені О.П.Довженка.

Фільм "Покута" знімали в селі Якушинці неподалік Вінниці. Фільм створений за підтримки науково-виробничого підприємства "Інтегральні технології", обласного управління Ощадбанку, об'єднання "Вінницяхліб", малого підприємства "Меліта", інвестиційної компанії "Вікно". Генеральним спонсором стала фірма "Владимир".

До прем'єри фільму, яка відбулася у Вінниці 22 червня, обласне державне видавництво приурочило вихід сигнального примірника роману "Покута". Л.Пастушенко написав його ще 1968 року, але тоді, після публікації уривку в одному з літературних журналів, книгу, яка вже була в наборі, заборонили як ідеологічно невитриману.

Фільм "Покута" вже переглянули телеглядачі Вінниччини.

(За матеріалами вінницької преси.)

На фото: А.Вольський (Людвіг) і С.Рого (Дуся) у фільмі "Покута". Режисер В.Шалига. ТО "СВ". Вінниця. 1996.

*Фільми,
які ми бачили*

Лариса БРЮХОВЕЦЬКА “СТРАЧЕНІ СВІТАНКИ”

Автор сценарію Г.Штонь
Режисер Г.Кохан
Оператор В.Зимовець
Художник В.Заруба
Композитор О.Кива
У ролях С.Романюк, Г.Морозюк, А.Сердюк, М.Романов, М.Баклан, І.Черницький, О.Биструшкін.
Київська кіностудія ім.О.Довженка, 1995.

Що таке бойовик? Кожен скаже, що це фільм, де багато стрілянини і де багато вбивають. І не помилюсь. Уподобаний американським кінематографом жанр сьогодні вже не просто "бойовик", а "супербойовик", що означає, що стріляють інтенсивніше. Можливо, любов до цього різновиду пояснюється бажанням всю жорстокість і звірині інстинкти перекинути на екрани, аби в такий спосіб їх поменшало в житті? Можливо, але це лише довольне припущення.

У фільмі "Страчені світанки" також багато стріляють. Але бойовиком цей фільм не назвеш. Якщо в американських фільмах стрілянина сприймається як гра, то у фільмі українському все відбувається надто серйозно, аби це сприйняти тільки як черговий кіносюжет для забави публіки.

Події повоєнних років на Західній Україні не відпускають пам'ять тих, хто їх пережив, вони довго відгукуватимуться болем у пам'яті народу. То була негласна війна - жорстокий терор НКВС - з одного боку і збройний опір бійців УПА - з іншого. Між двох вогнів - звичайні люди, які не воювали, але яких з "ласки" вождя народів наділяли клеймом "сім'я ворога народу", що означало насильне вивезення до Сибі-

ру. Тобто, у війну були втягнуті не тільки професіонали, жертвами її ставали люди безневинні. Саме про це і йдеться у фільмі "Страчені світанки".

Сприймають фільм, як і ті події, порізно, бо, хоча відтоді й минуло багато років, але свідомість людей ще носить на собі сліди згаданої "ласки", ще яtringся рани, а розколота ідеологіями і практиками класової боротьби людська спільнота й досі не осягне, що сутність тої війни була братовбивчою і що влада досягала беззастережної покори населення, нацьковуючи одних на одних і змушуючи людей жити під страхом винищення.

У "Страчених світанках" охоплено невеликий часовий і територіальний простір, але подій фільм вмістив багато. Тому вони сконцентровані - автори послугуються драматургічним принципом єдності місця і дії. Село на Тернопільщині, кінець літа 1944-го. Поблизу села діє провід УПА, в селі - розміщено гарнізон НКВС. Завдання гарнізону - знешкодити "бандитів". Як бачимо, в основі сюжету - конфлікт глобальний - він існує немов би поза волею персонажів фільму. Їм же залишається одне - проявити себе в цих історично запрограмованих умовах. Детермінованість подій, їхня розв'язка для нас, глядачів, також очевидна: ми знаємо хід історії, знаємо, хто переможе у цьому двобої. Тим не менше, дивись фільм з непослабною увагою - і це свідчить про майстерність його авторів - сценариста, режисера, оператора, акторів, які показали складні історичні події художньо переконливо. Кінематограф з усією силою свого впливу включився у процес вивільнення раніше забороненої інформації, оскільки стали доступними раніше засекречені й заборонені документи, видруковано книги, статті,

Кадр з фільму "Страчені світанки". Режисер Григорій Кохан.

спогади очевидців про ті події. Тобто, завдяки спільним зусиллям вимальовується об'єктивна правда, позбавлена ідеологічного натиску й забарвлення. Формується незашорене і неспотворене бачення тих подій.

У "Страчених світанках" показано, як ця негласна війна, немов у вир, втягує конкретних людей. І хоча може здатися, що витриманий в суворо реалістичних тонах фільм далекий від оцінок та узагальнень, тим не менше прочитаєш у ньому основну думку: ніякою ідеологією не можна виправдати насильства над людиною. Нічим не виправдати загублене життя юних, яким війну було нав'язано. Бо, як слушно сказав один із героїв фільму, не ми воюємо, а нами воюють...

І ще кілька слів про місію фільму - він сприяє процесу нашого самопізнання. Саме тому панораму нашого минулого - довго паплюженого і зневажаного - розгорнуто чітко і виразно. Все у фільмі - від характеру середовища до монтажної побудови - підпорядковано цьому завданню. Ніяких загадок, ніякої гри з глядачем, ніяких туманних алюзій. Кожен епізод зіграно і кожен фразу сказано чітко. Напруга подій, як і повинно бути у сю-

жетному кіно, наростає з кожним епізодом, втягуючи глядача. Так, немов би дисципліна, якій підпорядковані бійці на тій війні, продиктувала дисципліну митцям, які фільм творили. Саме тому чітко розставлені акценти, у кожного персонажа визначена життєва місія, немає місця для сумнівів.

Скажімо, борець УПА Тимко хоче піти в село, де в цю хвилину забирають до Сибіру його батьків. Логіка війни диктує свої правила поведінки - він не має права піти до батьків, бо порушить військову дисципліну. Він мусить стерпіти наругу над батьками, бо він не належить собі (якщо він піде, його схоплять енкавеєсівці і тортурами змусять видати бойових товаришів). Він є частинкою єдиного цілого - Української Повстанської Армії, а закони її не відрізняються від законів будь-якої іншої армії - самовільне покидання її розцінюється як зрада. Тимко, розуміючи цей невблаганний закон, порушує його - любов до батьків взяла гору над почуттям обов'язку. Саме тому він гине. Найстрашніше, що не від куль ворогів, а від куль, пущених побратимами. І оскільки Тимко вже встиг привернути до себе наші симпатії (не розгубився в критичну хвилину, йому вда-

лося вислизнути з рук енкавеєсівців, він цікаво мислить, мріє продовжити навчання), то, зрозуміло, чому таке тяжке враження справляє цей епізод. Розправа над хлопцем стає однією з кульмінацій картини, надаючи їй трагедійного характеру.

У фільмі це не єдина кульмінація, оскільки одночасно розгортається декілька сюжетних ліній, кожна з яких рано чи пізно сягає свого апогею. Ось Федько - чоловік із заклопотано-змученим обличчям (С.Романюк). Він організовує у своєму рідному селі колгосп. Покинувши вранці нічне сховище (боїться розправи, тому у своїй хаті не ночує), він їздить від одного обійстя до іншого й агітує вступати до колгоспу. Робота каторжна, бо його односельці не дуже шанують і вступати не поспішають, хоча й розуміють, що не відкрутитися, бо на боці колгоспів збройна сила. Образ Федька, до речі, перегукується з образом голови колгоспу у фільмі В.Жалакявічуса "Ніхто не хотів помирати". Хіба що у Романюкового героя більше добровільності й переконаності у необхідності нового порядку, аніж у героя Баніоніса, якого змусили головувати, тобто ризикувати власним

Кадри із фільму "Страчені світанки".
Режисер Григорій Кохан. Київська
кіностудія імені О.Довженка. 1995.
Фото Дмитра Колосова.

життям. Федько більше ризикує життям дружини і сина, але не сумнівається у власних діях - радянська влада саме на таких самовідданих і опиралася. Федька не злякало попередження "нічних гостей" - хоча не скажеш, що залишило незворушним: "Я на своїй землі й вони мене не залякають, - не говорить, а гарячково викрикує він дружині й продовжує: - Я хочу, щоб тут був порядок і перестала литися кров". Але кров продовжує литися - тієї ночі, коли воїни УПА помстилися бійцям гарнізону, вони розстріляли дружину і дитину Федька. Кульмінацію цієї трагедії передано сильно і лаконічно - не можна спокійно сприймати плач чоловіка, підкошеного болем втрати, власним безсиллям і почуттям вини, адже сам наражав рідних на небезпеку.

Ще одна сюжетна лінія, яка немов би роздвоюється і композиційно врівноважується: протистояння життя бійців гарнізону і життя бійців УПА у схроні. Життя військових, як і взагалі життя у цьому фільмі, можемо бачити не лише в моменти виконання прямих обов'язків, а й у побуті, в конкретних повсякденних подробицях. Власне, гарнізонні мешканці в українському селі не зле чуються, принаймні, один із них (І.Черницький) навіть присікається до Федька, який прибув у гарнізон за підмогою, чому в того немає радісного настрою. Той же герой Черницького (актор вміло досягає потрібного ефекту), не стримуючи плотської хіті, може накинутися на молодицю, яка готувала їм їсти, - і це зайвий раз виявляє насильницьку сутність вояків, які "наводять порядок". Неоднозначний образ командира гарнізону (Г.Морозюк) - він, судячи з його мови, "із своїх", наділений десь аж сатанинськими рисами, якимись ледве помітними штрихами дає зрозуміти, що криється в ньому незгасле сумління, але з новим витком насилля переконується у протилежному - він дістає насолоду від своєї роботи. Кульмінацією лінії протистояння стала ліквідація гарнізону воїнами УПА якраз в момент, коли тут "обмивалися" нагороди, одержані за успішно проведену депортацію селян.

І ще одна лінія, в якій автори прагнуть до епічного осмислення історичної драми, міцно вкоріненої у ґрунт реалістичної оповідності. З лаконічних

портретів, а то й просто штрихів складається образ села: тут і Тимкова тітка (Н.Наум), до якої таємно навідався Тимко разом із бійцями УПА, сусідка, яка їх виказала - багато в неї накопичилося ненависті, що так легко вона віддає на поталу юнаків. Батько тих убитих братів-вояків УПА, яких хочуть опізнати енкавеєсівці, - не витримавши горя, він проявляє своє батьківство, припавши в розпачі до мертвих дітей. Продавець у крамниці. Сільська молодиця Килина (А.Сердюк), вдова фронтовика, яку цікавлять чоловіки і не має значення на якому боці хто з них воює. Маса людей, яких вивозять до Сибіру і заштовхують у товарні вагони... Вже давно не доводилося бачити на нашому екрані так багато живих і пізнаваних образів українських селян. Це люди, які хвилини не марнують, обробляючи землю і хазяйнуючи, а їх відривають від цієї землі і кидають у товарні вагони. Значною мірою достовірність "сільських" епізодів зумовило місце зйомок - автори фільму у титрах висловили вдячність селянам Бережанського району, що на Тернопільщині, за участь у зйомках. Режисер домігся цілковитого злиття середовища достовірного і відтворюваного як історичне, злиття гри акторської й неакторської. До речі, на одній з прем'єр фільму актор І.Черницький висловив вдячність режисерові за те, що ставився з розумінням до актора, підтримуючи його бажання імпровізувати, ліпити образ.

Отже, тему національно-визвольної боротьби на Західній Україні режисер вирішив динамічно, владно і рішуче. Можливо, дещо відсторонено, але це можна пояснити прагненням бути об'єктивним у висвітленні тих складних подій. За гостротою конфліктів, концентрованістю подій, вивіреністю середовища дії, характерів, сюжетною наповненістю і стрункістю композиції та монтажною структури "Страчені світанки" є кращим фільмом Г.Кохана, хоча в його активі такі широко знані свого часу твори як пригодницький телесеріал "Народжена революцією" та історична стрічка "Ярослав Мудрий". Названі риси "Страчених світанків" здатні забезпечити фільмові широкий глядацький успіх. Помилкою було б вважати, що фільм викликаний до життя кон'юнктурними міркуваннями. Скоріше, бажанням пізнати істину, прозрінням, яке стало можливим лише сьогодні.